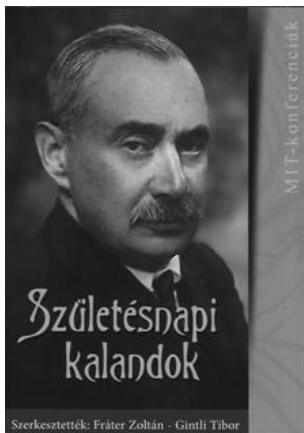

BALOGH GYULA

„A mese mindig a régi, csak éppen a forma más”

FRÁTER ZOLTÁN – GINTLI TIBOR (SZERK.):
SZÜLETÉSNAPI KALANDOK

**Magyar Irodalomtörténeti
Társaság,
MIT-konferenciák
Budapest, 2014.
330 oldal, 2800 Ft**

1932. július 3-án, a *Pesti Naplóban* lehetett először olvasni az 53 éves Krúdy éppen azonos korú hősének születésnap történetét. Szindbád a *Születésnap kalandok* oldalain két elstilizált végletben összegzi élete fennmaradt, a szerelem talajából táplálkozó lehetőségét. A vénkisasszony és a tizenöt éves apácánövendéknek szánt udvarlások azonban pusztán ábrándok maradnak. A természeti képekbe allegorizált jelenekek tökéletesen kielégítik a „szerelmi ügyek avatott intézőjét”, ahogy Dobos István is felhívja rá a figyelmet, *Szindbád bácsi* végül már a *köszvényes háta nyomogatásával is megelégszik*.

2013 duplán Krúdy-év volt. Május 12-én „ahogy harminc év óta mindig” kimentem a kerepesi temetőbe, hogy a 80 éve elhunyt Krúdyra emlékezzek, a sírnál szivaracsonkokat és borospalackot is találtam, mesélte még akkor Kelecsényi László. 2013. november 6-8. között a megemlékezés már közösségi keretek közt történt, az író születésének 135. évfordulója alkalmából a Magyar Irodalomtörténeti Társaság és az ELTE BTK Modern Magyar Irodalomtörténeti Tanszéke rendezett konferenciát, mely Kelecsényi Toldy-díjjal való kitüntetésével vette kezdetét. Egy évvel a konferenciát követően jelent meg az említett novellával megegyező címet viselő kötet, mely az elhangzott előadások bővített változatait tartalmazza. A Fráter Zoltán és Gintli Tibor szerkesztette könyv a stilizáció és az imitáció problémaköreit járja körül, állandó tekintettel a hagyományosnak mondható és a modern poétikai eljárásokat egybejátszó Krúdy invenciókra. A megközelítési szempontok egyébként széles horizontját felmutató kötet primer irodalmi listája is igen terjedelmes. Bár bizonyos átfedések, mint a *Napraforgó*, az *Isten veletek, ti boldog Vendelink!*, a *Mit látott Vak Béla szerelemben és bánatban*, vagy a *Boldogult úrfikoromban, Hét Bagoly* etc. többek általi felem-

”

legetése, az újraolvasás, érdeklődés egységes irányát látszanak megrajzolni.

Az alapvetően bizonyos primer-, és szekunderirodalmi érintkezések révén gyöngysorszerűen egymás után fűzött tanulmányokat a szerkesztők fejezetekbe is betagolták. Az első ilyen, az *Irányzatok és beszédmódok* címet viselő blokkot Szegedy-Maszák Mihály tanulmánya nyitja, aki Krúdynek, a „magyar irodalom egyik legnagyobb kuruzslójának” képalkotói eljárásait vizsgálja a *Mit látott Vak Béla szerelemben és bánatban* vagy éppen az *Álmoskönyv* oldalain. Szintén e fejezetben, a képalkotás eszközt, a gadameri értelemben olykor Krúdynál is szóhoz jutó, elolvasható test témakörét járja körül Angyalosi Gergely a *Hét Bagoly* halott Leonóra jelenetét és az *Asszonyságok díjának* vajúdo Natália jelenetét elemezve.

A kötet szövegeit persze keresztül-kasul szövik az olyan, fejezeteken átnyúló, tematikus érintkezések, mint például az emlékezetpoétikai eljárások Krúdy-specifikumainak különböző szempontú vizsgálata. A Krúdy-recepció ezen hangsúlyos területét érinti Bednancs Gábor az un. gyomornovellák mnemotechnikai eljárásainak újraértékelési lehetőségeiről értekező dolgozatában, amely kiemelt figyelmet szentel a szövegek *éhségérzet vagy élvezet keltette érzéki feszültséget* megjelenítő momentumainak. Eisemann György a mindenkori magyar irodalmiság eleven jelenlétének tudomásulvételét tartja a Krúdy-újraolvasás legfontosabb feladatának. *Így olvashatóak ki azon emlékek, melyek nem pusztán a múlt bizonyos rögzített rekvizitumait jelölik, hanem tágabb kontextusra, az irodalmi hagyományra hivatkoznak.* Fleisz Katalin az *Ál-Petfői* című regény világának krónikás és szereplői narrációját egyaránt átszövő dialogikus látásmódjáról megemlékezve, maga is felhívja a figyelmet a „Jókaitól, Mikszáthtól ismerős anekdotikus hanghordozásra”. Szintén e szöveget tárgyalja Surányi Beáta, aki azonban az imitáció és az irónia játékának aspektusa felől közelítve végzi el vizsgálatait.

A stilizáció egy közvetlenebb előfordulási formájának szentel figyelmet Clara Royer, aki a Krúdy művekben, a történelmi korok és különböző mediális lehetőségek, műfajok montázsából kirajzolódó emlékképek elemzését végzi el. A történelemmel, sőt még inkább korstílusokkal való játék a Krúdy próza egy sokakat foglalkoztató jellemvonása. Patikamérleg pontosságú kimutatások alapján von le következtetéseket Kemény Gábor, az impresszionista Krúdy nyelvhasználatának sajátosságai kapcsán: *„fölte áll korának stiláris törekvésein, divatjain – önálló stíluszintézist terem”. Mindjárt Kemény szövege után olvasható Pethő József Krúdy stilizált biedermeierével és szecessziójával foglalkozó dolgozata, amely a stílus jelenlétképző funkcióját figyeli meg első sorban az *Aranykéz utcai szép napok* oldalain. „[A] stílus-elemek összejátszása, a stílus iróniája meghatározó sajátosság a szövegértelem szempontjából.”*

A műfajok, vagy éppen műnemek összejátszatásának módjairól, vagy az életművet átszövő jellegzetes ismétlődések mikéntjéről több dolgozat írója is tájékoztat. Bengi László Krúdy fiatalkori írásainak önreflexív működéseit kutatja. Finta Gábor szintén a korai művekben vizsgál motivikus egyezéseket és változásokat, felhívva a figyelmet többek közt a naturalizmus jelenlétére is. *„A mese mindég a régi, csak éppen a forma más.”* – idézi az író, s egyben a művek szerkezeti felépítésének kérdését érintő problémakört. Kányádi András, szintén e témát tárgyalva, alapvetően kritikus hangnemben beszél Krúdy-panelet egymásra halmozó műstrukturáló eljárásáról, azonban például *A fogadósné* vagy az *elvarázsolt vendégek* Homérosz travesztia kidolgozottságát, a savanyúkáposzta-taposó Odüszeuusszal, maga is figyelemre méltónak tartja. *„Az imitáció és eredetiség ötvözetében gyártott sajátos Krúdy-panelek ezáltal zökkenőmentesen illeszkednek egymásba.”* Steinmacher Kornélia szintén az imitáció kér-

déskörét tárgyalva teszi fel a kérdést, hogy hogyan jelenik meg a fikcionalitás, a mese fikcionalitása a novellákéban és mely narrációs technikák hozzák létre a két tér elválaszthatatlanságának állapotát. Az anekdotikus narráció invenciózus kezelési módját, az *Iffjú évek* című Szindbád-novella elemzésével illusztrálja Gintli Tibor. „Az átélt élmények és Lubomirski képe között érintkezésen alapuló asszociációs viszony áll fenn, az a kapcsolat, amely az emlékezés folyamatát megjelenítő Krúdy-szövegeknek talán a legjellegzetesebb megoldása.” Szintén az anekdotikus szerkesztettségnek szentelt figyelmet a Szindbád-elbeszéléseket, s köztük a *Születésnap kalandokat* elemző írásában Dobos István.

Kissé tágabb kontextusban illesztve azt, a vizuális kultúra aspektusából tekint a *Napraforgóra* Keserű József, de a színpadiasság, színház, szerepjátszás jelenlétét vizsgálja írásában Fried István is. Fried a *Postakocsi-regények* egyik strukturáló erejét a jelenetezettségben, a színház révén történő magyarosodás epizódjainak egymásutánjaiban látva. „Krúdyt [...] nem hagyja nyugodni a változó (Buda) Pest színházi, orfeumi, mulató élete.” A drámaíró Krúdy munkásságából emeli ki Bárdos László az 1943-ban operett formában színpadra is átkomponált, *Az arany meg az asszony* című művet, mely előadás aztán 1981-ben a televízióban is közlésre került. Más hangsúlyokkal dolgozik Kosztolányi Tibor, aki állandó tekintettel a Huszár klasszikus különféle eljárásaira, az *Élet álom* című kötet elemzéseivel tarkított genealógiáját ismerteti.

A pszichoanalízis szerepe kiemelt fontosságú a Krúdy életműben, mutat rá az *Őszi versek* elcsapott zsokéjának öngyilkosságát elbeszélő történet freudi vonatkozásaira a szerkesztő, Fráter Zoltán. Hozzá hasonlóan az álomszerűség tematikából indul ki Margócsy István is. Margócsy a *Napraforgó* erőszak-szerelem koncepcióját állítja fókuszba, a szöveget a legkiválóbb, a „freudianus Lustprinzip és Todesprinzip” fogalmakat együttesen megjelenítő magyar regénynek tartja. Sturm László Kosztolányi és Ottlik művekkel párhuzamot vonva a *Tél* útleírását bizonyos szereplői lelkiállapotok kivetülésének látja. „[A] *Tél*ben is felfedezzük a lételességet, az életöröm képletét, a térbeli haladásban a kedély kitágulását. Azt, hogy az utazás íve a tudat...”

Érdekes világirodalmi szempontot ajánl Kelemen Zoltán a *Zöld ász* c. kisregény elemzésekor. Cholnoky László alakjának esetleges megjelenését, az öngyilkosság motívumának megfogalmazása mellett, a két író életművében felsejlő szerelem-elképzelések hasonlóságai is látja, melyeket a ficinói fogalomrendszer kategóriáinak bevonásával tesz érzékletessé. „Jolán az, aki a műben egyedüli szerelmesként az égi szféra felé vonzódik.” Tverdota György szintén világirodalmi kontextusban fejti ki gondolatait. *Az érzelmek iskolája* című Flaubert regényt a *Hét Bagoly* oldalaival összeolvasva mindkettőt az „írói életforma enciklopédiájának” látja, a Krúdy regényéről ugyanakkor megállapítja, a flaubert-i világgal szemben annak otthonossága ijesztő, didergető idegenséggel van körülvéve. A tanulmánykötetet Scheibner Tamás munkája zárja, mely különös hangsúlyt fektet a második világháború utáni építkezéseket is meghatározó ideológiák egyéb hatásainak vizsgálatára. Úgy véli, a kritika, az író Óbudájának lerombolása után, annak referenciáját, a *hajdani úri fikciót*, az életművet is kénytelen volt eltakarni, s az újabb kiadásokat egy időre felfüggeszteni.

„A ma értékét [...], a megélt múlt felidézésének a minősége adja”, írja Fábri Anna a *Boldogult úrfikorombanról* való elmélkedésének zárszavában. Erről a minőségről, a Krúdy-mesék újraértését hajtó lendületről tesz tanúságot a MIT jubileumi konferenciakötete.